

розуміємо, що блага, суб'єктивні права та обов'язки, потерпілий не можуть розглядатися як конкретні об'єкти злочинів, а лише як їх певні ознаки, через які законодавцем відображаються об'єкти. Також правильним є твердження, що у статтях КК України найчастіше містяться вказівки не на сам об'єкт злочину, а на окремі елементи охоронюваних законом суспільних відносин. Структура об'єкта злочину має у собі три складові: предмет, з приводу якого існують суспільні відносини, безпосередньо учасники суспільних відносин, а також соціальний зв'язок між ними. Ці елементи створюють єдину взаємопов'язану структуру і, вчиняючи злочин, шкода завдається кожному з них.

Таким чином, ми вважаємо, що потерпілого не можна розглядати як самостійну складову злочину. Він є у постійному зв'язку з іншими складовими об'єкта злочину, без яких неможливе його існування. Отже, потерпілого від злочину можна визначити як соціального суб'єкта, охоронюваному кримінальним законом блага, праву чи інтересу якого злочином заподіюється шкода.

Науковий керівник – аспірантка Н. В. Невідома

О. Д. Комаров, аспірант,
*кафедра кримінального права,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого*

ФАКТИЧНА ПОМИЛКА В СПОСОБІ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Питанню про помилку суб'єкта в способі вчинення злочину в сучасній юридичній науці практично не приділено уваги. Тим не менш вона має неабияке значення для кваліфікації вчиненого, що зумовлює актуальність її дослідження.

Під фактичною помилкою в способі вчинення злочину слід розуміти оману особи стосовно тих прийомів і методів, які використовуються нею при вчиненні злочину. Не будь-яка по-

милка у способі вчинення злочину є значимою з точки зору кримінального права. Існує два критерії, які роблять помилку в способі вчинення злочину значущою для кваліфікації діяння винного.

1. Фактична помилка має кримінально-правове значення лише при вчиненні умисних злочинів, а відтак помилка у способі є значущою лише в умисних злочинах.

2. У теорії кримінального права спосіб належить до факультативних ознак об'єктивної сторони злочину. Це означає, що кримінальний закон не завжди пов'язує злочинність діяння чи кваліфікацію з його вчиненням саме певним визначеним способом. Фактична помилка в способі має значення лише у випадках, коли вказівка на певний спосіб вчинення злочину міститься безпосередньо в диспозиції статті Особливої частини КК України чи прямо витікає з неї.

Фактична помилка в способі вчинення злочину може бути класифікована на негативну та позитивну. За першої особа не усвідомлює спосіб, яким вона фактично вчиняє злочин. Таке діяння кваліфікується як закінчений злочин за спрямованістю умислу. У п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України (далі – ППВСУ) «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я особи» № 2 від 07.02.2003 р. зазначено, що «як учинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, умисне вбивство кваліфікується за умови, що винний, здійснюючи умисел на позбавлення життя певної особи, усвідомлював, що застосовує такий спосіб убивства, який є небезпечним для життя не тільки цієї особи, а й інших людей». За відсутності такого усвідомлення стосовно загальнонебезпечного способу діяння має кваліфікуватись як просте умисне вбивство.

За позитивної фактичної помилки винний вважає наявним той спосіб, який фактично відсутній. У тому ж пункті згаданої ППВСУ зазначається, що у разі, коли винний, позбавляючи життя особу, помилково вважав, що робить це таким способом, який є небезпечним для життя потерпілого та інших людей, в той час як той фактично небезпечним не був, вчинене належить кваліфікувати як замах на вчинення злочину, передбаченого п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України; тобто за позитивної фак-

тичної помилки в способі вчинення злочину діяння кваліфікується за спрямованістю умислу як замах на вчинення злочину саме тим способом, в який його бажав учинити винний.

В окремих різновид можна виділити помилку, що може мати місце при вчиненні злочинів проти власності, коли особа, фактично вчиняючи злочин в один спосіб, вважає, що вчиняє його в інший. Як приклад такої помилки – викрадення чужого майна, коли злочинець вважає, що протиправний характер його дій не усвідомлюється іншими особами, тоді як насправді така свідомість наявна. З цього приводу у п. 3 ППВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» № 10 від 06.11.2009 р. зазначено, що «викрадення є таємним і в тому разі, коли воно відбувається у присутності потерпілої особи за умови, що винна особа не знає про це чи вважає, що робить це непомітно для неї ...». Крадіжка розуміється як викрадення, здійснюючи яке винний *вважає*, що робить це непомітно для потерпілого, тобто визначальним є саме суб'єктивне ставлення винного до способу вчинення ним викрадення. Втім не можна погодитись з пропозицією щодо кваліфікації такого діяння як закінченої крадіжки. Відповідно до ст. 13 КК України закінченим злочином є діяння, яке містить усі ознаки складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК України. У цьому ж випадку відсутня одна з обов'язкових ознак об'єктивної сторони крадіжки – таємний спосіб її вчинення, а відтак діяння, на наш погляд, має кваліфікуватись як закінчений замах на крадіжку.

При цьому в тому ж пункті згаданої ППВСУ вказується, що під грабежем слід розуміти відкрите викрадення чужого майна у присутності потерпілого чи інших осіб, які усвідомлюють протиправний характер дій винної особи, яка, в свою чергу, усвідомлює, що її дії помічені і оцінюються як викрадення. Змалюємо ситуацію протилежну попередній. Винний заволодіває чужим майном, вважаючи при цьому, що він діє відкрито, помічений охоронцем, який, на його думку, усвідомлює факт протиправного заволодіння майном. Але, насправді, останній спить, внаслідок чого не усвідомлює протиправний характер дій винного. Таке діяння має так само кваліфікуватись за спрямованістю умислу. Однак оскільки фактично відкритий спосіб заволодіння майном

як обов'язкова ознака об'єктивної сторони грабежу був відсутній, вчинене слід кваліфікувати як замах на грабіж.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, проф. В. І. Тютюгін

М. Д. Вакурин, *Институт права, IV курс,
Московский государственный юридический
университет им. О.Е. Кутафина*

ПОНЯТИЕ И ПРИЗНАКИ СПЕЦИАЛЬНОГО СУБЪЕКТА ПРЕСТУПЛЕНИЯ

В настоящее время в науке уголовного права отсутствует единое понимание специального субъекта. Это вызвано, по мнению В. В. Устименко, тем, что разработка самого правового предписания о специальном субъекте наиболее активно началась только с конца 50-х годов ввиду отсутствия данного понятия в Уголовных кодексах РСФСР 1922, 1926 и 1960 гг. А. В. Рагулина понимает под специальным субъектом лицо, которое обладает помимо трёх основных, также и факультативными признаками, напрямую указанными в диспозиции статьи Особенной части УК РФ и являющиеся для определенного состава преступления конструктивными. Подобный подход свидетельствует о том, что российский законодатель прибегнул к использованию особой юридической техники, ограничившей круг преступлений, которые могут быть совершены общим субъектом. Следовательно можно сделать вывод, что в действиях общего субъекта будет отсутствовать состав преступления при совершении деяния, имеющего факультативные признаки специального субъекта. Например, неисполнение приказа (ч. 1 ст. 332 УК РФ) образует состав преступления только в том случае, если деяние будет совершено военнослужащим.

В теории уголовного права РФ существует множество точек зрения и позиций понимания специального субъекта преступления. Так, согласно позиции К. А. Панько, под специальным субъектом следует понимать: “лицо, обладающее наряду с